

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นหลายมาตรา โดยเฉพาะมาตราที่ 290 บัญญัติว่า “เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ” โดยมีสาระสำคัญในประเด็นของการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดในพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ จากบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทำให้กระทรวงมหาดไทยได้จัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นของไทยและถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบันไว้ 5 รูปแบบ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศกับเมืองพัทยาซึ่งเป็นเขตท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

จากรายงานสถานการณ์ด้านมลพิษของประเทศไทย ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทุกปี ทำให้ทราบว่าในรอบสิบปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2548 ปริมาณขยะมูลฝอยได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2548 มีอัตราวันละ 39,221 ตัน เป็นขยะมูลฝอยที่เกิดในกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 21 ของทั่วประเทศ เกิดขึ้นในเขตเทศบาลและเมืองพัทยาร้อยละ 32 นอกนั้นคิดเป็นร้อยละ 47 เมื่อพิจารณาตามภูมิภาคแล้วเฉพาะกรุงเทพมหานครแห่งเดียวเป็นแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยเกือบ 1 ใน 4 ของประเทศ และพบว่าขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลจะมีมากที่สุดในภาคกลางและภาคตะวันออก รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ปริมาณขยะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจะถูกนำไปกำจัดด้วยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลทั้งหมด ส่วนขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตามภูมิภาคต่าง ๆ ถูกนำไปฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลได้เพียงร้อยละ 43 เท่านั้น ส่วนที่เหลือยังคงใช้วิธีที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเทกองบนพื้น การเผากลางแจ้งหรือเผาใน

ที่โล่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏว่าระบบฝึกลบขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาลส่วนใหญ่ที่เปิดใช้งานอยู่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการบำรุงรักษาระบบที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเดินระบบและปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการดูแลและเดินระบบ เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษอากาศ, 2549)

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนกลาง มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยวิธีคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ส่งเสริมการใช้สินค้ารีไซเคิลและสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้มีการรวมกลุ่มของท้องถิ่นเพื่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยแบบผสมผสานที่เน้นการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ยและผลิตพลังงานทดแทน ทั้งนี้หากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนให้ความสำคัญในการลดปริมาณของเสียที่แหล่งกำเนิดโดยการคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดและเลือกใช้สินค้ารีไซเคิลจะส่งผลให้ปริมาณขยะลดลง ดังที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลและเมืองพัทยาในปี พ.ศ. 2548 ปริมาณขยะลดลงจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 0.3 ล้านตัน และคาดว่าจะลดลงทุกปีถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่มีแหล่งกำเนิดมาจากชุมชน มีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประเภด้วยกัน คือ 1. ขยะอินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายได้ เช่น เศษอาหาร 2. ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น แก้วกระดาด 3. ขยะที่นำกลับมาใช้ได้อีก เช่น เศษวัสดุก่อสร้าง เศษผ้า 4. ขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาลและสาธารณสุขต่าง ๆ ซึ่งผลจากการศึกษาของกรมควบคุมมลพิษในปี พ.ศ. 2547 พบว่าสัดส่วนของขยะอินทรีย์จะมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 63.57

ในส่วนของเทศบาลเมืองบ้านบึง ได้มีการพัฒนาและขยายชุมชนก่อนข้างเร็วจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง เป็นเทศบาลตำบลบ้านบึงและเป็นเทศบาลเมืองบ้านบึงในปัจจุบัน เนื่องจากมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมรอบ ๆ เขตเทศบาล ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากจังหวัดต่าง ๆ เข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะต่าง ๆ และทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะปัญหาของขยะมูลฝอย เริ่มก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมมากขึ้นและคาดว่าจะในอนาคตจะเป็นปัญหาที่สำคัญที่จะต้องเร่งดำเนินการป้องกันแก้ไข เนื่องจากขยะมูลฝอยทั้งจากครัวเรือน ร้านค้า หอพักและโรงงานอุตสาหกรรมมีปริมาณสูงถึง 22,000 ตันต่อปี การดูแลเก็บขนขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงยังไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง ทำให้มีปริมาณขยะตกค้างในแต่ละวันมีจำนวนมาก วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เนื่องจากยังใช้วิธีเผาทั้งบางส่วน และใช้วิธีเทกองกลางแจ้ง

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้น มอบให้นายกเทศมนตรีเมืองบ้านบึงในการจัดทำแผนงาน/ โครงการและเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อันจะส่งผลให้ชุมชนต่าง ๆ จำนวน 42 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงอย่างยั่งยืน สามารถแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในอนาคตได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับ ต่อเดือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง

สมมติฐานการศึกษา

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน
5. ประชาชนที่มีรายได้ที่ได้รับต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน

6. ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึงแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ และการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย

สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 4 ด้านคือ การรับรู้สถานการณ์และปัญหา ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการทำกิจกรรมโครงการ และด้านการติดตามประเมินผล

ขอบเขตด้านประชากรวิจัย: การวิจัยครั้งนี้มีประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวน 18,024 คน (งานทะเบียนราษฎร์, เทศบาลเมืองบ้านบึง)

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 รวม 3 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความเข้าใจในแนวทางเดียวกันจึงให้คำจำกัดความดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี กระทำการในลักษณะการดำเนินการร่วมกัน ในด้านการรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการทำกิจกรรมโครงการ และด้านการติดตามประเมินผล

การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การดำเนินเกี่ยวกับการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเก็บขยะชั่วคราวไว้ในภาชนะ การรวบรวมขยะมูลฝอย การขนถ่ายและการขนส่ง การ

แปลงรูปขยะมูลฝอยและการกำจัดขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการทิ้งเพราะไร้ประโยชน์ เป็นสิ่งของที่ไร้
แล้วจากการดำรงชีวิตประจำวัน

ด้านการรับรู้สถานการณ์ หมายถึง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบถึง
สถานการณ์และสภาพปัญหา

ด้านการวางแผนและตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการเลือกทางใดทางเลือกหนึ่งจาก
หลาย ๆ ทางที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และ
เป้าหมายที่ต้องการ

ด้านการทำกิจกรรมโครงการ หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน ร่วม
แสดงความคิดเห็น รับรู้ รับฟัง และเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน

ด้านการติดตามและประเมินผล หมายถึง เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนิน
กิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง

อายุ หมายถึง จำนวนปีนับแต่เกิดจนถึงปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของประชาชนในวันตอบแบบสอบถาม

อาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพการงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายได้ที่ได้รับต่อเดือน หมายถึง รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับต่อเดือน

ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ หมายถึง ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลเมือง
บ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การที่ประชาชนในเขตเทศบาล
เมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของเทศบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง
อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

2. ทราบถึงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
จัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ
ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง

3. ผลการศึกษาที่ได้จะนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่นายกเทศมนตรีเมืองบ้านบึง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้ในการกำหนดนโยบายและกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ให้มีระดับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์กับประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง